

Motion till riksdagen 2013/14:T289

av **Annika Lillemets m.fl. (MP)**

Statens ansvar för bredbandsutbyggnad

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att skapa ett statligt bolag, eller annan lämplig statligt ägd organisation, med direktiv att samordna och utveckla de statligt ägda fibernäten, för att skapa och upprätthålla samhällsnytta och operatörsneutral konkurrens i den digitala infrastrukturen, bl.a. genom att använda vinst för att säkerställa utbyggnad och återinvestering i infrastruktur.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att främja samförläggning av kanalisation med hjälp av incitament och inte med reglering.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att anslå medel för bredbandskoordinatorer på regional nivå.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om återkommande nationell uppföljning av bredbandsstödet till regeringen och riksdagen.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att skapa bästa möjliga förutsättningar för att drift och underhåll av byanät ska fungera uthålligt.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att staten bör ta initiativ till en dialog med kommunerna om prissättning för fiberläggning, i syfte att fler hushåll ska få möjlighet att ansluta sig till fibernät till en rimlig kostnad.
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om en utredning av hur kostnaderna för förläggning kan sänkas.

Fel! Okänt namn på

8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om en utredning om att minska den digitala klyftan genom upphandling som syftar till att boende får fri tillgång till samhällsviktig och samhällsnyttig information via LAN-uttag, utan kostnad för enskilda, kommuner eller landsting.

Bakgrund

Den digitala tekniken är en grundpelare i det moderna samhället, var man än bor. Inte minst är tillgång till service och goda kommunikationer viktiga förutsättningar för att människor ska kunna bo och arbeta på landsbygden. Till detta hör tillgång till snabbt bredband.

Ur ett demokrati- och rättighetsperspektiv är det också viktigt att alla hushåll och företag har möjligheter att använda sig av elektroniska samhällstjänster och service via bredband i takt med att allt fler tjänster i samhället blir digitala.

Regeringen har som mål att 90 procent av medborgarna och företagen ska ha snabbt bredband till 2020. För att detta ska bli verklighet tror vi att det krävs mer samordning och styrning på nationell och regional nivå. Det räcker inte att förlita sig på att marknaden ser till att målen i den digitala agendan uppnås, då det inte är företagsekonomiskt lönsamt att dra fiber överallt.

Vidare fattas det pengar i budgeten för att uppnå målet. Regeringen har tidigare hämtat merparten av pengarna för sin ”bredbandsmiljard” från landsbygdsprogrammet. I budgeten anges nu att man hoppas kunna finansiera satsningen genom landsbygdsprogrammet också fortsättningsvis, samtidigt som man tillstår att det är osäkert om det går. Landsbygdsprogrammets medel minskar dramatiskt de närmaste åren enligt regeringens förslag på budget. Varken regeringen eller vi vet vad som kommer att kunna finansieras via regionalfonder eller landsbygdsprogram framöver, det kommer att förhandlas före årsskiftet 2013/14. Regeringen halverar också pengarna i utgiftsområde 22 Kommunikationer anslag 2:5 Driftsäker och tillgänglig elektronisk kommunikation till 2015, som en direkt följd av mindre finansiering av bredbandsutbyggnad genom landsbygdsprogrammet.

Miljöpartiet anser att det behövs en större stabilitet och förutsebarhet i finansiering av bredbandsutbyggnaden på landsbygden. En miniminivå ska säkras. Därför satsar vi 200 miljoner kronor per år under utgiftsområde 19 Regional tillväxt anslag 1:1 Regionala tillväxtåtgärder. Beroende på kommande beslut om användningen av EU-medel från landsbygdsfonden eller regionalfonden kan också medel från dessa fonder komma att användas för bredbandsutbyggnaden.

Samordna statens fibernät

De statliga fibernäten är byggda och betalda med statliga anslag och bör självklart betraktas som en statlig tillgång som behövs för att uppfylla flera samhällsbehov, både kritiska och samhällsnyttiga.

De statliga näten kan ses som en ryggrad i systemet. De är nödvändiga men inte tillräckliga för att bygga ut bredband i Sverige. De statliga näten består av stamnätsfiber och inte accessfiber. De är viktiga för att nå ut till orterna men de kan inte leverera hela vägen till kunderna. För att bygga vidare från Trafikverkets nät krävs att det finns en järnväg i närheten och för att bygga vidare på Svenska kraftnäts krävs det att finns något av de stora elstråken i närheten. Genom en samordning blir det lättare att finna anslutningspunkter för att nå ut till de orter som marknaden inte är intresserad av.

Regeringen pekar i sin budgetproposition på vikten av att samordna statens verksamheter på bredbandsområdet:

Staten är genom sina verksamheter en stor ägare av bredbandsinfrastruktur och en betydande aktör på bredbandsmarknaden. Regeringen har för avsikt att tillsätta en utredning med uppdrag att utreda hur statens verksamheter på bredbandsområdet och innehav av bredbandsinfrastruktur kan samordnas till stöd för regeringens bredbandsstrategi. Utredningens förslag ska syfta till effektivisering och inte innebära totalt sett ökade utgifter för staten.

Ett statligt bolag, eller annan lämplig statligt ägd organisation, som hanterar alla statliga fibernät borde ha potential att omsätta i storleksordningen 600–900 miljoner kronor om året. En del av vinsten skulle kunna användas för att bygga ut bredband på landsbygden. Det skulle kunna handla om någonstans mellan 60 och 150 miljoner kronor om året att återinvestera i den digitala infrastrukturen. Uppskattningen grundar sig på siffror från den senaste årsrapporten från dåvarande Banverket telenät som enbart hanterade tjänster baserade på den digitala infrastrukturen. År 2007 slogs Banverket telenät och Banverket IT samman till Banverket ICT, och 2010 slogs Banverket ICT och Trafikverket IT samman. Därför är det svårt att urskilja rena kommunikationsintäkter efter från 2007 och framåt. Enbart Banverket telenät omsatte 661 miljoner kronor 2006 och gjorde en vinst på 128 miljoner kronor. Det är inte orimligt att anta att omsättningen skulle ha ökat sedan 2006. Därtill kommer Svenska kraftnät och Vattenfall. Intäkterna från ett bolag som samordnar de statliga fibernäten kan ge vinster att investera i mer nät, genom direktiv att säkerställa utbyggnad och vinstmedel som ska återinvesteras i infrastruktur.

Med tydliga direktiv att skapa och upprätthålla en balanserad konkurrens med den statliga ägda och kontrollerade infrastrukturen, skulle ett sådant bolag kunna bidra till att skapa samhällsnytta och operatörsneutral konkurrens i den digitala infrastrukturen. Det är angeläget, eftersom vi ser en utveckling idag där två stora aktörer med tydligt vinstintresse försöker skapa sig en position genom att köpa upp stadsnät och teckna avtal om ensamrätt i kommunerna att förlägga en fiberinfrastruktur. Det blir med andra ord privata monopol. Inrättandet av ett offentligt ägt bolag som hanterar de statliga fibernäten skapar även positiva effekter genom att det investeras mer medel i fiberinfrastruk-

Fel! Okänt namn på

turen. Detta är viktigare än någonsin, i och med att marknaden förändras genom att stadsnäten som har garanterat en utveckling mot öppna nät i allt högre grad hamnar i bolag med rena vinstintressen eller riskerar att slås ut. Tidigare har det varit stadsnäten som har utmanat, nu är det stadsnäten som blir utmanade. Med ett offentligt ägt och operatörsneutralt nät skapas en balans.

Därför bör ett statligt bolag eller annan lämplig statligt ägd organisation, skapas, med direktiv att samordna och utveckla de statligt ägda fibernäten, för att skapa och upprätthålla samhällsnytta och operatörsneutral konkurrens i den digitala infrastrukturen, bland annat genom att använda vinst för att säkerställa utbyggnad och återinvestering i infrastruktur. Detta bör riksdagen ge regeringen tillkänna som sin mening.

Ett statligt bolag skulle även kunna hantera den modell som PTS föreslog i sin utredning *"Affärsmöjligheter med bredbandskanalisation, Nytt, modeller och förslag på främjande åtgärder"*. Utgångspunkten för utredningen var att hitta åtgärder som är samhällsekonomiskt och företagsekonomiskt lönsamma – antingen utan kostnad eller med nettoförtjänst för skattebetalarna. Hindren ska inte underskattas. Men rapporten visar att det finns vinster att hämta för alla inblandade parter, och pekar på några möjliga vägar att gå för att hämta dem.

En väg är samförläggning som sker med hjälp av incitament och inte med reglering. Detta gör att det säkerställs att det förläggs kanalisation som kommer att vara viktig för att sänka kostnaderna för fortsatt utbyggnad. Detta bör riksdagen tillkännage för regeringen som sin mening.

Regional samordning och samverkan för hantering av bredband

På regional nivå upplever man ofta att de regler som ska tillämpas har ett alltför stort tolkningsutrymme och många ser ett behov av stöd i form av mer utvecklade nationella riktlinjer. Även för mottagarna av stöden innebär avsaknad av styrning och riktlinjer en utmaning. Byalagen som bygger fibernät har till exempel ofta otillräckliga resurser och kompetens för juridiska avvägningar och marknadsanalyser av den dignitet som EU-kommissionens riktlinjer anger. Det är varken realistiskt eller resurseffektivt att tänka sig att sådan specialkompetens ska finnas i varje by.

Det finns därför ett stort behov av bredbandskoordinatorer på regional nivå som kan bidra till att effektivisera det regionala arbetet och bidra till förbättrad styrning och uppföljning i regionala bredbandsfrågor och därigenom underlätta arbetet i hela Sverige för att uppnå målen i regeringens bredbandsstrategi. Dessa koordinatörer ska kunna ge stöd till såväl byalag som kommuner.

Det handlar bl.a. om personella resurser. Genom att tillsätta bredbandskoordinatorerna tillförs tillräckliga resurser för både strategiskt arbete och ope-

rativt handläggningsarbete. Minst lika viktigt är att med bättre styrning och uppföljning säkerställa att de resurser som finns i form av tillgängligt stöd för bredbandsutbyggnad verkligen riktas till de områden där behoven är som störst och där offentligt stöd inte riskerar att snedvrider konkurrensen på marknaden

En ökad statlig styrning i form av riktlinjer och koordinatörer kan ge vinster på alla nivåer.

Vi föreslår därför att medel anslås för bredbandskoordinatörer på regional nivå. Detta bör riksdagen tillkännage för regeringen som sin mening.

Bredbandsstöd

När det finns olika nationella stödmedel att söka och när handläggningen av dessa stödmedel dessutom sköts av olika myndigheter, är risken stor att stödssystemet blir ineffektivt. De stödprogram som primärt har använts för statligt stöd till bredbandsutbyggnad under perioden är den regionala strukturfonden (ERUF), landsbygdsprogrammet, det statliga kanalisationsstödet, och den statliga medfinansieringen av kanalisationsstödet och landsbygdsstödet. Det finns ett behov av mer samordning på det här området.

Bredbandsutbyggnad kan prioriteras och främjas på olika sätt. Vår bedömning är att det är viktigt att så långt möjligt öronmärka de medel som avsatts till bredbandsutbyggnad, eftersom erfarenheten visar att detta minskar osäkerheten kring hur stora belopp som faktiskt är tillgängliga att söka. Relaterat till bristerna i statlig styrning är bristerna i statlig uppföljning. För att kunna göra kartläggningar och analyser på nationell och regional nivå behöver berörda myndigheter i högre grad än i dag tillgång till information om och från projekten. Vi är övertygade om att samordning och samverkan är en framgångsfaktor för att bredbandsstödet ska få full kraft.

Det behövs en återkommande nationell uppföljning av bredbandsstödet till regering och riksdag, vilket kan lämpligen ske i en årlig uppföljning av bredbandsstrategin. Uppföljningen ska beskriva, i kvalitativa och kvantitativa termer, hur bredbandsstödet har bidragit till målen i bredbandsstrategin och hur det finansiella utfallet av bredbandsstödet har blivit. Tillsammans med förslaget om utökad och standardiserad information om stödprojekten bedömer vi att ett tydligt uppföljningsansvar, som inkluderar prognoser för fortsatt behov av offentligt stöd.

Detta bör riksdagen tillkännage för regeringen som sin mening.

Drift och underhåll av byanät

Byalag har en viktig roll att ta initiativ till att nät dras fram. Det är emellertid inte alltid optimalt eller möjligt att de även sköter drift och underhåll av näten på lång sikt. Det finns anledning att se över hur byalagen ska få hjälp att sköta

Fel! Okänt namn på

det på ett långsiktigt hållbart sätt. De ska ha möjlighet att lämna över ansvaret till någon annan aktör som kan åta sig uppgiften på, för de berörda hushållen, rimliga villkor. Staten bör ta initiativ till att kartlägga hur detta kan underlättas och om så behövs, vidta nödvändiga åtgärder för att skapa bästa möjliga förutsättningar för att drift och underhåll av byanät ska fungera uthålligt. Detta bör riksdagen tillkännage för regeringen som sin mening.

Kommunernas roll

Kommunerna har en nyckelroll att fylla för att nå upp till de mål som är uppsatta i bredbandsstrategin. Dels som pådrivare av utbyggnaden av bredband, dels som markägare. För att nå ut till hushållen behöver mycket fiberkabel förläggas inom en kommun. Ju färre hushåll som är nåbara med förlagd fiber, desto svårare är det för operatörerna att få en rimlig avkastning. Detta skapar svårigheter att nå lönsamhet, vilket gör operatörerna ovilliga att investera. Då grävningen står för 70-80 procent av kostnader för en fiberutbyggnad är det av största vikt att kostnaden för denna hålls så låg som möjligt för att nå så många hushåll som möjligt.

Kostnaderna för att gräva och att äga fiber i en kommun är inte baserade på hur många hushåll man når på en viss adress eller plats, utan på en generell prissättning. För att nå största möjliga utbyggnad tror vi att kommunerna behöver se över sin prissättning för att lägga fiber i kommunal mark och även på återställningskostnaderna efter en fiberförläggning. Vi skulle vilja se en differentierad prissättning på kostnaden att ligga i kommunal mark baserat på antalet hushåll och även en öppnare syn på återställning. Efter diskussioner med ett antal operatörer har vi förstått att en del kommuner ”passar på” att lägga kostnader för en nyanläggning av ytskiktet på hela vägbanan och inte enbart på den del som har blivit påverkad av fiberförläggningen. Med detta synsätt så kommer utbyggnaden av fiber bli hämmad och många av hushållen bli utan en fiberanslutning. I praktiken finansieras vägunderhåll genom satsningar på bredband eller användarnas avgifter. Staten bör ta initiativ till en dialog med kommunerna om detta, i syfte att fler hushåll ska få möjlighet att ansluta sig till fibernät, till en rimlig kostnad. Detta bör riksdagen tillkännage för regeringen som sin mening.

Nya sätt att förlägga fiberkabel

Det bör utredas hur kostnaderna för förläggning kan sänkas genom att titta på hur fiberkabel förläggs i flera europeiska länder. Man fråsar spår mitt i vägen att förlägga fibern i, istället för bredvid vägen, vilket kostar betydligt mer. En sådan utredning bör ledas av en neutral part, exempelvis Post- och telestyrelsen (PTS). Flera aktörer bör delta, både de som förlägger fiber och de som ansvarar för vägbanan, både de som bygger och de som äger.

Detta bör riksdagen tillkännage för regeringen som sin mening.

Innovativ upphandling för att minska den digitala klyftan

Antalet fiberkunder passerade under förra året miljonvallen i Sverige och uppgick vid årsskiftet till 1 034 000 (891 000 vid utgången av 2011). Det framgår av Post- och telestyrelsens rapport Svensk Telemarknad 2012. För de 1 034 000 hushåll som har ett LAN-uttag finns det en möjlighet att minska den digitala klyftan genom att de får fri tillgång till samhällsviktig och samhällsnyttig information. När det byggs LAN så har alla ett aktivt uttag, ett uttag med full kraft men utan tillgång till internet. Detta görs för att kunna leverera tjänster till hushållet utan att behöva åka ut på plats för en inkoppling. Allt styrs från centralt håll.

Utan större kostnader för någon av de operatörer som säljer och levererar LAN-uttag kan dessa uttag fyllas med möjligheter för kommuner och landsting att nå medborgarna och erbjuda tjänster digitalt. Människor kan få direkt kontakt med vård, skola och omsorg. Det skulle till exempel underlätta för många att få vård i hemmet och slippa åka till vårdcentralen eller sjukhuset. Många skulle ges en möjlighet att på ett enkelt sätt ta del av information från skolan. Vi behöver säkerställa en väl fungerande omsorg för den äldre populationen. En hel del går att göra på ett smidigt sätt för dem som har ett LAN-uttag, exempelvis trygghetslarm och digitala läkarbesök.

Idag måste hushållen köpa internet från en operatör för att komma åt samhällsviktig och samhällsnyttig information. Detta medför en kostnad som inte alla har möjlighet att betala, en kostnad som de med LAN-uttag skulle kunna slippa om fastighetsägaren genomför en upphandling där dessa möjligheter ingår. Flertalet av de kommunalt ägda fastighetsbestånden har upphandlat och fått installerat LAN-uttag utan att denna möjlighet att kunna ta del av samhällsviktig och samhällsnyttig information har beaktats.

Det behöver inte vara krav på att behöva köpa en tjänst för att nå samhällsviktig och samhällsnyttig information om du bor i ett hushåll med ett LAN-uttag, om dessa krav finns med i upphandlingen. Detta borde även innebära att kommuner och landsting ser att det finns ett större underlag av brukare att utveckla tjänster till, vilket borde sätta större fokus på att så sker. Finns väl utvecklade tjänster från det offentliga så tror vi att viljan att upphandla LAN-uttag kommer att öka. Det kan uppstå en god spiral av att fler tjänster utvecklas och fler medborgare får ta del av dem. Vi behöver inte diskutera vilket som kommer först, hönan eller ägget, eftersom båda i detta fall kommer samtidigt.

Vi vill att det utreds hur detta skulle kunna genomföras utan kostnad för vare sig kommuner och landsting eller de boende. Detta bör riksdagen tillkännage för regeringen som sin mening.

Fel! Okänt namn på

Stockholm den 1 oktober 2013

Annika Lillemets (MP)

Stina Bergström (MP)

Jan Lindholm (MP)

Maria Ferm (MP)

Lise Nordin (MP)

Tina Ehn (MP)

Magnus Ehrencrona (MP)